

Moos, D. "Who's Afraid of the Asian Market Open?" Bloomberg. March 19, 2023. https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-03-19/who-is-afraid-of-the-asian-market-open?utm_campaign=instagram-bio-link&utm_medium=social&utm_source=instagram&utm_content=view

Myhal, M. "Model upravlinnia derzhavnym borhom u SShA" [Model of Public Debt Management in the USA]. *Instytut analityky ta advokatsii*. October 24, 2022. <https://iaa.org.ua/articles/model-upravlinnya-derzhavnym-borgom-u-ssha/>

Sebastian, A. "5 Foreign Countries That Own the Most U. S. Debt". <https://www.investopedia.com/articles/>

[markets-economy/090616/5-countries-own-most-us-debt.asp](https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/090616/5-countries-own-most-us-debt.asp)

Sheng, W. "Ballooning US debt a ticking time bomb for world economy". <https://www.globaltimes.cn/page/202210/1276756.shtml>

"United States External Debt: % of GDP". <https://www.ceic-data.com/en/indicator/united-states/external-debt-of-nominal-gdp>

"United States national debt per capita 2022". <https://www.statista.com/statistics/203064/national-debt-of-the-united-states-per-capita/>

"USA: Sovereign credit ratings". https://www.theglobeconomy.com/USA/credit_rating/

УДК 336.14:352

JEL: H71; H77; O10; Q01

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-53-64>

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

©2023 КАРПЕНКО М. Ю.

УДК 336.14:352

JEL: H71; H77; O10; Q01

Карпенко М. Ю. Формування доходів місцевих бюджетів у країнах Європейського Союзу

Метою статті є узагальнення та систематизація досвіду формування доходів місцевих бюджетів у державах – членах ЄС. Визначено, що середнє значення співвідношення доходів місцевих бюджетів до ВВП у 27 країнах – членах ЄС за період 2001–2022 рр. складає 12,24%, проте діапазон значень цього показника в розрізі країн суттєво різниться. Так, в острівних державах, наприклад на Мальті та Кіпрі, це співвідношення становить 0,58% і 1,69% відповідно, тоді як у Данії – 33,67%. Найвищу фіскальну значущість у структурі бюджетних доходів місцевих бюджетів мають трансферти, далі слідують податкові надходження. До податкових надходжень місцевих бюджетів зараховують категорію місцевих податків і зборів, а також розщеплені надходження від загальнодержавних податків (shared taxes). До категорії останніх відносять податок на доходи фізичних осіб і корпоративний податок. У статті розраховано ступінь бюджетної децентралізації у сфері доходів у країнах ЄС. Найбільш децентралізовані у сфері доходів нордичні країни, а також країни із трирівневою бюджетною системою. У вибірці країн Центральної Європи, які є членами ЄС, найвищий рівень децентралізації – в Чехії та Польщі. Основним джерелом податкових надходжень місцевих бюджетів вважаються податки на власність (property taxes). Ключовими перевагами зарахування цих податків до місцевих є іммобільність податкової бази, а також більша обізнаність місцевої влади порівняно з центральною щодо майнового стану мешканців територіальної громади, тому логічним кроком є те, що місцева влада, у переважній більшості випадків, установлює розмір ставок податку та визначає податкові пільги. З'ясовано, що в державах – членах ЄС у переважній більшості випадків одночасно оподатковуються два класичні об'єкти нерухомого майна – земля та будівлі. Однак у деяких випадках оподатковуватись може виключно земля – така практика присутня, наприклад, в Естонії та Данії, а в Литві, Нідерландах та Ірландії об'єктом оподаткування виступають будівлі, які розташовані на земельних ділянках, а сама земля не підлягає такому оподаткуванню. Обґрунтовано напрями підвищення фіскальної ефективності майнових податків.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи місцевих бюджетів, майнові податки, бюджетна децентралізація, податкова автономія, країни ЄС.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 12.

Карпенко Максим Юрійович – аспірант кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет / Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: m.o.karpenko@knu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2674-4799>

UDC 336.14:352

JEL: H71; H77; O10; Q01

Карпенко М. Ю. Formation of Local Budgets Revenues in the EU Member States

The aim of the article is to generalize and systematize the experience of formation of local budget revenues in the EU Member States. It is determined that the average value of the ratio of local budget revenues to GDP in 27 EU Member States for the period 2001–2022 is 12.24%, but the range of values of this indicator varies significantly by country. Thus, in island countries, such as Malta and Cyprus, this ratio is 0.58% and 1.69%, respectively, while in Denmark it constitutes 33.67%. Transfers have the highest fiscal significance in the structure of budget revenues of local budgets, followed by tax revenues. Tax revenues of local budgets include the category of local taxes and fees, as well as split revenues from national taxes (shared taxes). The category of the latter includes personal income tax and corporate tax. The article computes the degree of budgetary decentralization in the sphere of income in the EU countries. The most decentralized in terms of income are the Nordic countries, as well as countries with a three-tier budget system. In the sample of Central European countries that are members of the EU, the highest level of decentralization display the Czech Republic and Poland. The main source of tax revenues for local budgets is property taxes. The key advantages of including these taxes in the local ones are the immobility of the tax base, as well as the greater awareness of local authorities compared to the central authorities regarding the property status of residents of the territorial community, so it is a logical step that local authorities, in the vast majority of cases, set tax rates and determine tax benefits. It is found that in the EU Member States, in the vast majority of cases, two classic real estate objects – land and buildings – are taxed at the same time. However, in some cases, only land can be taxed – this practice is present, for example, in Estonia and Denmark, and in

Lithuania, the Netherlands and Ireland, the object of taxation is buildings located on land plots, and the land itself is not subject to such taxation. The directions of increasing the fiscal efficiency of property taxes are substantiated.

Keywords: local budgets, local budget revenues, property taxes, budget decentralization, tax autonomy, EU countries.

Fig.: 4. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 12.

Karpenko Maksym Yu. – Postgraduate Student of the Department of Finance, State University of Trade and Economics / Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: m.o.karpenko@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2674-4799>

Вивчення зарубіжного досвіду дозволяє систематизувати найкращі практики формування бюджетної політики, проведення фіскальної децентралізації й оптимізації обмежених бюджетних ресурсів. Крім того, у експертів, дослідників, а зрештою і полісімейкерів, присутня можливість оцінювання передумов формування бюджетної політики у сфері міжбюджетних відносин. Зокрема, це стосується адміністративного устрою країни, економічного потенціалу, соціально-економічної диференціації територій, податкової структури, інституційної спроможності органів місцевого самоврядування тощо. Порівняння структури доходів і особливо податкових надходжень місцевих бюджетів, рівня фіскальної автономії, типології бюджетної архітекτονіки, економічних детермінант розробки та результативності бюджетної політики дозволить визначити потенційні напрями зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. Євроінтеграційні процеси України підвищують фокус уваги до дослідження досвіду формування доходів і видатків місцевих бюджетів у країнах Європейського Союзу (далі – ЄС). Проте важливо розглядати і досвід інших країн, що можна згодом адаптувати до вітчизняних реалій.

Ще Ч. Тібю (*C. M. Tiebout*), відомий прихильник фіскальної децентралізації, ідентифікував майнові податки як важливий інструмент фінансування публічних послуг місцевими органами влади, певний гарантований і справедливий механізм розподілу суспільних благ [1]. Д. Брунорі (*D. Brunori*) також підтримує ідею того, що майнові податки є надійним фіскальним джерелом формування доходів місцевих бюджетів. Задля посилення рівня фінансової спроможності місцевих органів влади слід забезпечити реальний вплив цієї влади на базу оподаткування, ставки та податкове адміністрування [2]. Р. Бірд (*R. M. Bird*) досліджує питання фіскальної децентралізації, а також передумов і можливостей спільного адміністрування податків, які зараховуються до місцевих бюджетів податковими органами та місцевою владою [3]. Науковці Б. Цяо, С. Фан, Х. Рахемтулла, Г. ван Рейн, Л. Лі (*B. Qiao, E. X. Fan, H. A. Rahemtulla, H. van Rijn, L. Li*) акцентують увагу на доцільності та важливості врахування провідного досвіду справляння майнових податків при проведенні податкових реформ у Китаї для забезпечення їх фіскальної значущості в доходах місцевих бюджетів [4].

Питаннями формування доходів місцевих бюджетів займалися О. Сокирко та В. Плахотнюк, які розглянули вплив реформи децентралізації на стан дохідної частини місцевих бюджетів в Україні [5]. А. Нікітшин дослідив фіскальну значущість і роль податкових надходжень у наповненні дохідної частини місцевих бюджетів [6]. Колектив авторів у складі М. Пасічного, Т. Каневої, М. Рубана та А. Непиталюка оцінили рівень децентралізації у сфері доходів та видатків для 27 європейських країн за період 1992–2017 рр., а також визначили вплив децентралізації у сфері доходів на економічне зростання [7]. Основні проблеми формування дохідної бази органів місцевого самоврядування ідентифіковано А. Семенець, Д. Тюріною, Є. Кузькіним та О. Ярмач. Дослідниками запропоновано посилити рівень фіскальної автономії місцевих органів влади, розширити перелік місцевих податків і зборів, ґрунтуючись на провідному зарубіжному досвіді, переглянути пропорції зарахування загальнодержавних податків тощо [8].

Метою статті є узагальнення та систематизація досвіду формування доходів місцевих бюджетів у державах – членах ЄС.

У країнах ЄС переважна більшість країн (23 із 27) мають дворівневу бюджетну систему – державний і місцеві бюджети, натомість Австрія, Бельгія, Іспанія, Німеччина – трирівневу. У даних країнах, враховуючи адміністративний устрій, субнаціональні органи влади мають більше управлінської та фінансової автономії. Так, бюджетна система Німеччини включає федеративний бюджет (центральний рівень) та бюджети земель і територіальних громад (субнаціональний рівень). У нашому дослідженні до доходів місцевих бюджетів чотирьох країн, які мають трирівневу бюджетну систему, включено доходи бюджетів 2 та 3 рівнів. Інформаційною базою для аналізу даних виступив Eurostat (*рис. 1*).

Хоча Австрія, Бельгія, Іспанія та Німеччина і належать до групи країн з найвищими значеннями показників частки перерозподілу ВВП через дохідну частину місцевих бюджетів (понад 17%) і питомої ваги доходів місцевих бюджетів у загальних публічних доходах (понад 35%) серед країн ЄС-27, максимальні значення показників зафіксовано для Данії – 33,67% та 62,67% відповідно. Значною мірою це можна пояснити моделлю публічного управління, в осно-

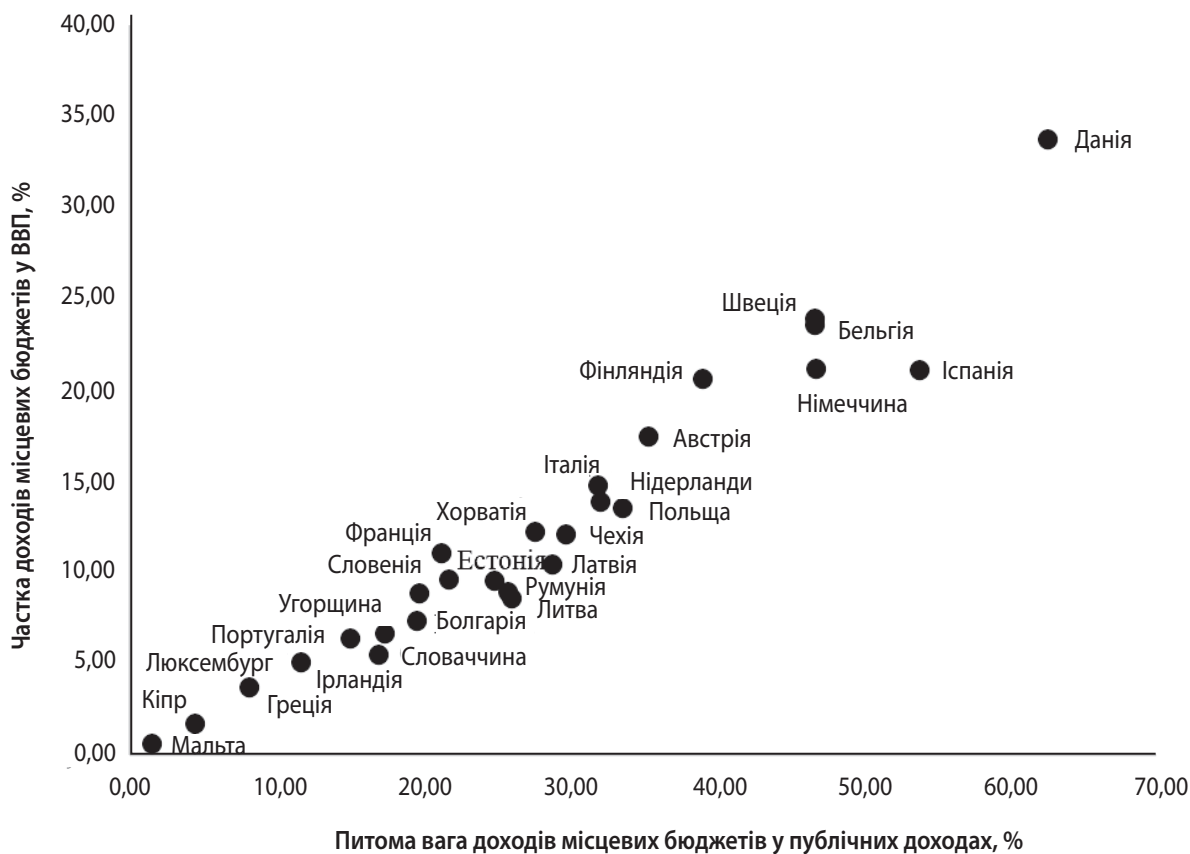

Рис. 1. Вагові показники дохідної частини місцевих бюджетів у ВВП і публічних доходах у країнах ЄС протягом 2001–2022 рр., %

Джерело: складено автором на основі даних Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_MAIN/default/table?lang=en

у якій покладено принцип автономії місцевих органів влади та бюджетної субсидіарності. Ключовим елементом соціально-економічної доктрини Данії є забезпечення суспільного добробуту. Зазначене передбачає фінансування суттєвої кількості соціальних програм за рахунок коштів платників податків, а на місцевому рівні ефективність таких видатків є вищою. Найнижчі значення вагових показників дохідної частини місцевих бюджетів спостерігаються в острівних державах: на Мальті – 0,58% та 1,55%; Кіпрі – 1,69% та 4,48%; Греції – 3,64% та 8,89% відповідно. Таким чином, спостерігаємо, що особливості географічного розташування суттєвим чином впливають на рівень фіскальної децентралізації за доходами. Для Греції притаманна значна кількість островів (за різними оцінками, близько 6 000), різні розміри островів та чисельності населення обумовлюються диферентний рівень інституційної, економічної та фіскальної спроможності територій. Для Мальти та Кіпру, враховуючи фактор невеликої території островів та недоцільність нарощування управлінських витрат, основні завдання бюджетної політики покладено на органи центральної влади. Середнє значення показника співвідношення доходів місцевих бюджетів у ВВП для вибірки країн ЄС становить 12,24%,

а середнє значення частки доходів місцевих бюджетів у публічних доходах – 44,14%.

Структура дохідної частини місцевих бюджетів характеризує економічний потенціал територій, важливим питанням є співвідношення податкових надходжень і трансфертів у структурі надходжень цих бюджетів. Найвищу питому вагу становлять трансферти. Так, середнє значення цього показника для 27 країн ЄС за період 2001–2022 рр. становить 53,38%. Лише у шести країнах вибірки середнє значення частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів менше 40,0% (у Німеччині, Франції, Швеції, Фінляндії, Латвії та Португалії). Ще у п'яти країнах ЄС значення цього показника знаходяться в діапазоні 40,1–50,0% (у Словенії, Чехії, на Кіпрі, у Хорватії, Люксембурзі). У семи країнах ЄС – у межах 50,1–60,0% (у Польщі, Іспанії, Данії, Італії, Болгарії, Угорщині, Бельгії). Відповідно у трьох країнах – у межах 60,1–70,0% (в Ірландії, Греції, Словацьчині), у чотирьох країнах – від 70,1% до 80% (на Мальті, у Нідерландах, Австрії та Румунії). Найвище значення питомої ваги трансфертів у доходах місцевих бюджетів з-поміж держав – членів ЄС (понад 85%) зафіксовано в Балтійських країнах – Естонії та Литві (рис. 2).

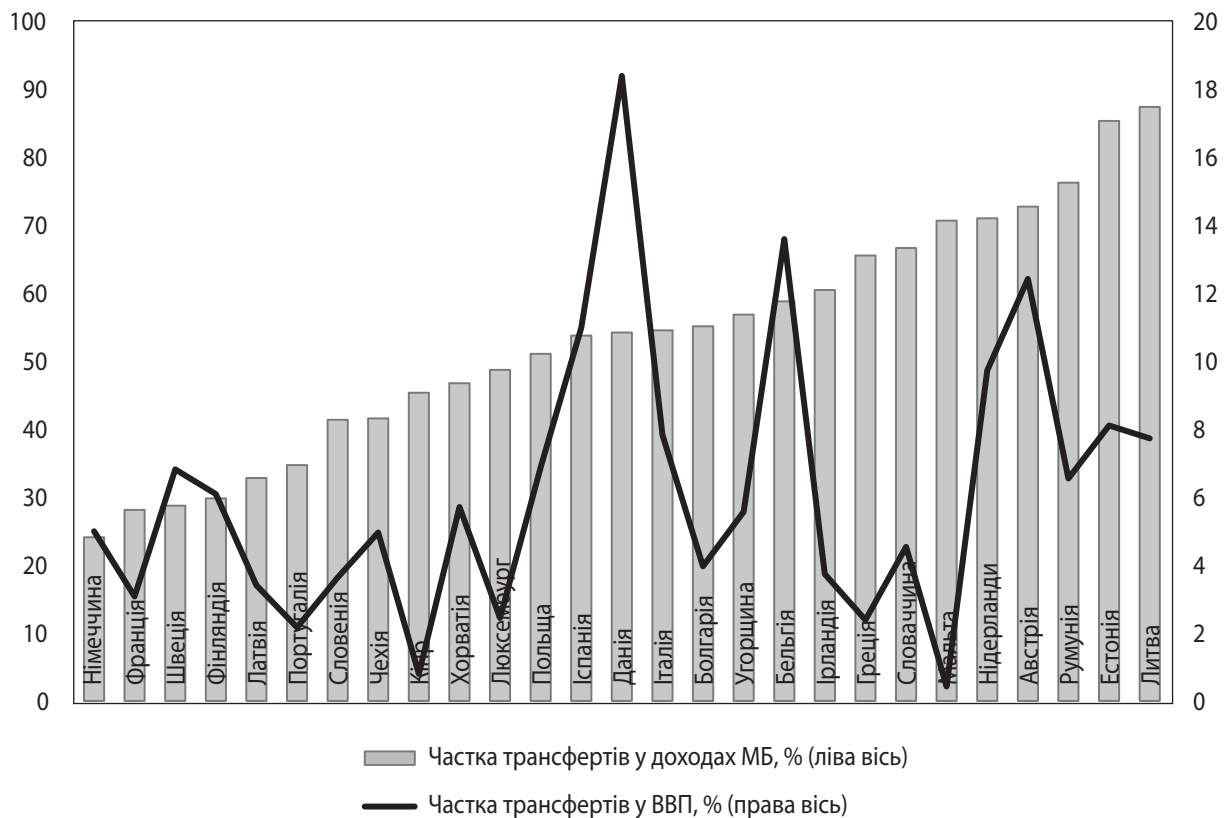

Рис. 2. Частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів і ВВП у країнах ЄС за період 2001–2022 рр., %
 Джерело: побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=60991467>

Середнє значення співвідношення трансфертів місцевих бюджетів до ВВП у країнах ЄС за аналізований період 2001–2022 рр. становить 6,18%, найнижча фіскальна значущість трансфертів зафіксована на островах: Мальті – 0,42% та Кіпрі – 0,79%. Натомість найвища (понад 10%) спостерігається в Іспанії – 10,98%, Австрії – 12,41%, Бельгії – 13,58%, Данії – 18,38%.

Вважається, що чим вище значення питомої ваги податкових надходжень у структурі бюджетних надходжень, тим більш фінансово спроможними є місцеві владні органи. Крім того, даний показник опосередковано демонструє рівень соціально-економічної диференціації – чим більша частка податкових надходжень у структурі бюджетних доходів, тим нижчий рівень такої диференціації. Загалом, середнє значення частки податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів країн ЄС за період 2001–2022 рр. становить 29,34%. Незважаючи на те, що максимальний рівень співвідношення податкових надходжень місцевих бюджетів до ВВП серед країн ЄС зафіксовано в Данії (середнє значення показника протягом 2001–2022 рр. склало 12,91%), найбільше значення питомої ваги податкових надходжень у доходах місцевих бюджетах у аналогічному часовому діапазоні зафіксовано у Швеції – 57,61%. Значення наведених показників у розрізі періодів наведено в *табл. 1*.

До п'ятірки країн з найбільшими значеннями показника питомої ваги податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів, крім Швеції, належать Німеччина – 59,71%, Латвія – 51,52%, Франція – 47,11%, Фінляндія – 46,94%. Натомість на Мальті не передбачено зарахування податкових надходжень до місцевих бюджетів, а частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів Естонії складає 3,96%, Литви – 4,93%, Румунії – 11,22%, Нідерландів – 11,37%.

Потрібно відзначити, що серед країн ЄС немає єдиної тенденції щодо зміни значень згаданого показника. Так, у розрізі наведених періодів – 2017–2022 рр. порівняно з 2001–2005 рр. зафіксоване суттєве зниження значень показника у: Словаччині – на 19,26 в. п., Швеції – на 11,93 в. п., Болгарії – на 10,72 в. п., Данії – на 9,99 в. п. Проте суттєве зростання значень показника спостерігалось в Бельгії – 6,93 в. п., Чехії – 8,16 в. п., Португалії – 9,71 в. п., Франції – 10,87 в. п., Ірландії – 11,94 в. п. Зміни податкової архітектури свідчать про пошук оптимальної конфігурації формування дохідної частини державного та місцевих бюджетів, забезпечення бюджетів територій і територіальних громад необхідним фінансовим ресурсом для здійснення іманентних і делегованих повноважень.

До податкових надходжень місцевих бюджетів зараховують категорію місцевих податків і зборів,

Частка податкових надходжень місцевих бюджетів у ВВП і доходах місцевих бюджетів у країнах ЄС, %

Країна	2001–2005 рр.		2006–2010 рр.		2011–2016 рр.		2017–2022 рр.	
	у ВВП	у доходах МБ	у ВВП	у доходах МБ	у ВВП	у доходах МБ	у ВВП	у доходах МБ
Данія	15,12	46,41	12,14	36,64	12,25	34,61	12,28	36,42
Швеція	14,88	64,81	13,80	59,08	13,10	54,35	13,12	52,88
Німеччина	11,68	60,46	12,30	60,66	12,47	59,07	13,54	58,79
Фінляндія	9,02	50,45	9,22	46,43	10,00	45,21	10,00	46,02
Іспанія	6,94	36,49	7,70	36,72	8,13	38,89	8,92	39,24
Бельгія	5,56	26,35	6,18	28,20	7,20	29,71	8,78	33,28
Італія	4,90	34,36	4,80	31,87	4,83	32,34	4,22	29,28
Латвія	4,80	52,02	5,16	46,76	5,63	53,79	5,76	53,03
Франція	4,28	42,35	4,78	43,61	5,60	48,92	5,96	53,22
Угорщина	4,20	34,49	3,24	28,13	2,25	25,55	2,00	31,16
Чехія	4,16	36,29	4,78	40,02	5,03	43,18	5,62	44,45
Хорватія	3,92	31,59	4,48	37,97	4,53	37,51	4,70	37,88
Польща	3,68	28,28	4,40	32,93	4,17	31,53	4,46	31,36
Словенія	2,86	33,97	3,50	39,71	3,92	42,11	3,48	40,70
Австрія	2,52	14,72	2,32	13,88	2,25	12,84	2,38	13,34
Португалія	2,14	35,54	2,52	38,67	2,70	41,77	2,82	45,25
Люксембург	2,02	37,71	1,60	32,53	1,38	28,25	1,66	33,13
Нідерланди	1,72	12,03	1,44	10,17	1,58	11,49	1,56	11,77
Болгарія	1,58	22,71	0,78	11,52	0,83	10,87	0,90	11,99
Словаччина	1,24	27,32	0,70	11,13	0,70	10,15	0,60	8,06
Ірландія	1,08	9,67	0,94	16,03	0,88	29,25	0,48	21,61
Румунія	0,96	14,06	0,98	10,98	1,00	10,54	0,82	9,43
Греція	0,70	21,23	0,72	19,98	0,88	23,68	0,98	25,50
Литва	0,52	5,75	0,44	4,77	0,40	4,64	0,40	4,61
Естонія	0,42	4,59	0,38	3,87	0,40	4,28	0,30	3,05
Кіпр	0,40	25,97	0,48	26,47	0,47	27,74	0,38	22,42
Мальта	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Джерело: розраховано автором за даними Eurostat.

URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_TAXAG__custom_6493020/default/table?lang=en

а також розщеплені надходження від загальнодержавних податків (*shared taxes*). Як правило, пропорції розщеплення надходжень податків між рівнями бюджетної системи визначено в законодавстві. У процесі аналізу виявлено, що частки відрахувань податкових надходжень іноді коригуються, або ж взагалі змінюються підходи до формування доходів місцевих бюджетів. Місцеві органи влади, у більшості випадків, не мають повноважень встановлювати розмір ставок цих податків, а також регулювати базу оподаткування, у тому числі шляхом надання податкових пільг.

До категорії *shared taxes* відносять насамперед податок на доходи фізичних осіб (*personal income tax*). У Швеції 100% податкових надходжень місцевих бюджетів формуються за рахунок ПДФО. У Данії зна-

чення питомої ваги надходжень від цього податку у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів є сталими, середнє значення у 2001–2022 рр. становило 90,06%. У Латвії в зазначеному періоді середнє значення питомої ваги ПДФО в податкових надходженнях місцевих бюджетів склало 85,36%. У Румунії з 2002 р. надходження від ПДФО не зараховуються до дохідної частини місцевих бюджетів, а повністю перераховуються до доходів державного бюджету; аналогічно в Болгарії з 2003 р., у Словаччині з 2005 р., в Угорщині з 2008 р. Для Мальти, Греції, Ірландії, Кіпру, Люксембургу, Нідерландів, Франції, Литви та Естонії також характерною є дана ситуація – всі надходження від ПДФО спрямовуються виключно до державного бюджету. Загалом, наразі у 13 державах –

членах ЄС надходження від ПДФО спрямовуються виключно до державного бюджету. У шести країнах ЄС середнє значення частки ПДФО в податкових надходженнях місцевих бюджетів за період 2001–2022 рр. коливається в межах від 15,0% до 30,0% (Португалія, Австрія, Італія, Іспанія, Бельгія та Чехія). У Німеччині та Польщі значення цього показника становили 42,95% та 47,96% відповідно; У Хорватії – близько 65% та у Словенії – 75%. А у чотирьох країнах ЄС перевищують 85% (Фінляндія, Латвія, Данія та Швеція).

Водночас важливо також дослідити значення показника співвідношення надходжень ПДФО в місцеві бюджети до ВВП за період 2001–2022 рр. За даним показником серед 14 країн – членів ЄС, у яких хоча б частина податку спрямовується в місцеві бюджети, у чотирьох країн значення наведеного показника є меншим за 1% (Австрія, Бельгія, Португалія, Італія). Для ще чотирьох країн значення показника знаходяться в межах 1,0–3,0% (Чехія, Польща, Словенія та Хорватія). Для Латвії цей показник становить 4,55%, що є майже тотожним з показником Німеччини – 4,87%, незважаючи на те, що значення попередніх вагових показників ПДФО суттєво відрізнялися для цих країн. Найвищі значення аналізованого показника спостерігаються в нордичних країнах: Фінляндії – 8,16%, Данії – 11,54%, Швеції – 13,45%.

Також для деяких країн ЄС характерним є зарахування певної частки аналогу податку на прибуток (так званий *corporate tax*) до доходів місцевих бюджетів. Дана практика присутня у восьми країнах – членах ЄС:

- ✦ Люксембурзі, фіскальна значущість частини надходжень податку, що зараховується в місцеві бюджети за період 2001–2022 рр. становить 1,51% ВВП, а питома вага податку в податкових надходженнях місцевих бюджетів – 91,73%;
- ✦ Австрії, згадані показники податку складають 0,04% ВВП і 2,42% відповідно;
- ✦ Іспанії – 0,16% ВВП і 2,26%;
- ✦ Португалії – 0,24% ВВП і 11,08%;
- ✦ Польщі – 0,43% ВВП і 10,08%;
- ✦ Фінляндії – 0,81% ВВП і 8,43%;
- ✦ Чехії – 1,19% ВВП і 24,50%;
- ✦ Німеччині – 1,74% ВВП і 12,87%.

Варто зазначити, що частина податку на прибуток зараховувалась у доходи місцевих бюджетів Болгарії до 2002 р. включно, Словаччини – до 2004 р.

Разом із тим, для місцевих органів влади більший інтерес викликають ті податки і збори, на який вони мають вплив – тобто наділені повноваженнями встановлювати/регулювати ставки податків або регулювати базу оподаткування, встановлювати податкові пільги тощо. У міжнародній практиці з 1995 р. ОЕСР запроваджено показник податкової автономії, який характеризує реальний вплив місцевих органів

влади на процеси оподаткування в територіальній громаді чи регіоні. Загалом, податкова автономія спрямована на зміцнення фіскальної стійкості місцевих бюджетів, є інструментом забезпечення податкової конкуренції. Даний індикатор є комплексним і враховує ступінь автономії щодо встановлення податкових ставок і пільг. Адже присутні випадки, коли місцева влада може:

- а) одночасно визначити ставки податків та пільги з їх нарахування і сплати, враховуючи певні обмеження;
- б) встановлювати податкові ставки як без будь-яких обмежень законодавства чи центральної влади, або ж ними. При чому обмеження розмірів ставок стосуються як мінімальних так і максимальних значень, чи детермінованого діапазону;
- в) встановлювати податкові пільги.

Інколи присутні практики, коли ставки і пільги зі сплати податків, які зараховуються до місцевих бюджетів, установлюються центральною владою. Є. Кузькін слушно зауважує, що відсутність у місцевих органів влади можливостей впливати на визначення ставок і пільг місцевих податків і зборів створює дисбаланс динамічного нарощування надходжень від цих податків [9]. У нашому роботі ми досліджуємо показник часткової податкової автономії для країн ЄС у 2021 р. за методологією ОЕСР. Цей показник демонструє питому вагу податкових надходжень вищезгаданих категорій а) і б) у загальній структурі оподаткування. Причому, за міжнародною методологією до податків включаються і соціальні відрахування.

Для розрахунку значень цього показника використовуються дані ОЕСР та Eurostat. У вибірці для розрахунку податкової автономії присутні 22 із 27 країн ЄС, які входять до ОЕСР. Проте слід також зазначити, що рівень податкової автономії на Мальті та на Кіпрі дорівнює 0. Для чотирьох країн з трирівневою системою при розрахунку податкової автономії бралися до уваги бюджети субнаціонального та субрегіонального рівнів. Результати розрахунків відображено на *рис. 3*.

Сім країн вибірки мають низький рівень податкової автономії, менше 2,0% (Чехія, Естонія, Литва, Австрія, Словенія, Ірландія, Словаччина, Греція); у п'яти країнах значення цього показника знаходяться в діапазоні від 2,0% до 5,0% (у Латвії, Польщі, Люксембурзі, Нідерландах, Угорщині). Ще в чотирьох країнах значення показника знаходяться в межах 5,0–7,0% (у Португалії, Німеччині, Італії та Франції). Натомість п'ять країн характеризуються доволі високим рівнем податкової автономії, а саме: Бельгія – 18,0%, Фінляндія – 22,2%, Іспанія – 22,3%, Данія – 25,5%, Швеція – 29,0%. Іспанія та Бельгія належать до країн з федеративним устроєм і характеризуються доволі високим ступенем політичної та фінансової

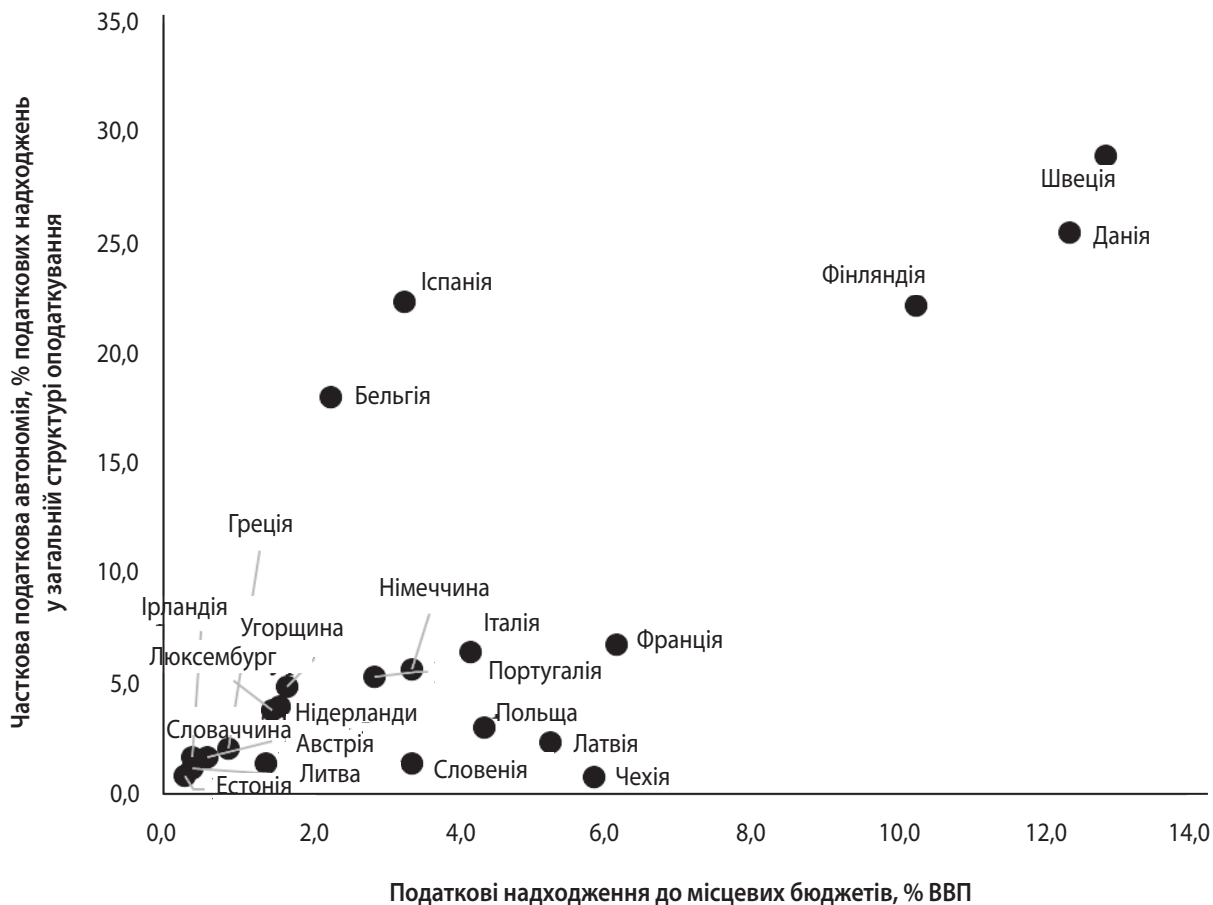

Рис. 3. Часткова податкова автономія у країнах ЄС у 2021 р., %

Джерело: побудовано автором за даними ОЕСР та Eurostat.

автономії. Фінляндія, Данія та Швеція належить до групи нордичних країн, де найвищий рівень показників як податкової автономії, так і співвідношення податкових надходжень місцевих бюджетів до ВВП. Таким чином, можна дійти висновку, що група країн Центральної Європи та Балтії демонструє низькі та помірні значення податкової автономії.

Актуально та важливо визначити рівень бюджетної децентралізації за формулами (1) та (2), які наведені у нашій попередній публікації [10]. Під доходами консолідованого бюджету за міжнародною методологією ми розуміємо доходи держави (*general government*), при розрахунках наведених показників ми використовували дані Eurostat та Detailed Revenue Breakdown – IMF data. Для кращого розуміння ситуації та певних закономірностей ми розподілили період 2001–2022 рр. на два рівні за часовою протяжністю інтервали: 2001–2011 рр. і 2012–2022 рр. Найвищий рівень бюджетної децентралізації у сфері «власних доходів» у 2001–2022 рр. зафіксовано в Іспанії – 0,24, Фінляндії – 0,27, Данії – 0,29, Швеції – 0,33 та Німеччині – 0,34. Натомість найнижчий рівень спостерігається на Мальті – 0,00, Кіпрі – 0,02, у Греції – 0,03, Литві – 0,03, Естонії – 0,04, Словаччині – 0,05 (табл. 2).

Аналіз даних дозволяє стверджувати, що найбільше децентралізовані у сфері доходів нордичні країни, а також країни з федеративним устроєм. У вибірці країн Центральної Європи, які є членами ЄС, найвищий рівень децентралізації в Чехії та Польщі. Сильних змін значень децентралізації в розрізі 11-річних періодів не спостерігається, єдине значуще та найбільше відхилення у 0,05 спостерігається в Угорщині. Дослідження значень показника децентралізації у сфері «автономних власних доходів» дозволяє стверджувати, що середнє значення для 27 країн ЄС у періоді 2001–2022 рр. складає 0,05 та є суттєво нижчим за показник децентралізації у сфері «власних» доходів.

Найвищі значення цього показника фіксуються для нордичних країн: Данія – 0,11, Фінляндія – 0,13, Швеція – 0,14. Німеччина, яка має найвищий рівень децентралізації у сфері «власних» доходів, лише п'ята в рейтингу країн за ступенем децентралізації у сфері «автономних власних доходів» (0,07), пропустивши вперед Іспанію – 0,08. У 12 країнах представленої вибірки значення показника коливаються в межах від 0,04 до 0,06. У семи країнах значення показника перебувають у діапазоні 0,02–0,03.

Основним джерелом податкових надходжень місцевих бюджетів вважаються податки на власність

Рівень децентралізації у сфері доходів у країнах ЄС

Країна	Децентралізація у сфері «власних доходів»			Децентралізація у сфері «автономних власних доходів»		
	2001–2022	2001–2011	2012–2022	2001–2022	2001–2011	2012–2022
Німеччина	0,34	0,34	0,33	0,07	0,07	0,07
Швеція	0,33	0,33	0,32	0,14	0,14	0,14
Данія	0,29	0,30	0,28	0,11	0,11	0,11
Фінляндія	0,27	0,26	0,28	0,13	0,13	0,13
Іспанія	0,24	0,23	0,25	0,08	0,08	0,08
Латвія	0,19	0,20	0,19	0,05	0,05	0,05
Чехія	0,17	0,17	0,18	0,05	0,06	0,05
Польща	0,16	0,16	0,16	0,06	0,06	0,06
Франція	0,15	0,15	0,16	0,06	0,06	0,06
Хорватія	0,15	0,14	0,15	0,05	0,05	0,05
Італія	0,14	0,14	0,14	0,05	0,05	0,05
Бельгія	0,14	0,14	0,13	0,02	0,02	0,02
Словенія	0,12	0,11	0,12	0,04	0,04	0,04
Португалія	0,10	0,10	0,10	0,04	0,04	0,04
Австрія	0,10	0,10	0,09	0,05	0,05	0,05
Угорщина	0,09	0,12	0,07	0,03	0,04	0,03
Нідерланди	0,09	0,10	0,08	0,06	0,06	0,06
Болгарія	0,09	0,08	0,10	0,06	0,06	0,06
Румунія	0,06	0,06	0,07	0,04	0,04	0,04
Ірландія	0,06	0,07	0,06	0,03	0,03	0,03
Люксембург	0,06	0,07	0,06	0,02	0,02	0,02
Словаччина	0,05	0,06	0,05	0,03	0,03	0,03
Естонія	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03
Литва	0,03	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02
Греція	0,03	0,03	0,03	0,01	0,01	0,01
Кіпр	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01
Мальта	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00

Джерело: розраховано автором за даними Eurostat та Detailed Revenue Breakdown/IMF data.

(*property taxes*). Ключовими перевагами зарахування цих податків до місцевих є іммобільність податкової бази, також місцева влада більш обізнана порівняно з центральною владою щодо майнового стану мешканців територіальної громади, тому логічним кроком є те, що місцева влада, у переважній більшості випадків, встановлює розмір ставок податку та визначає податкові пільги. Майнові податки класифікують таким чином:

- 1) періодичні податки на майно (*recurrent taxes on property*);
- 2) податки на фінансові трансакції;
- 3) податки на багатство;
- 4) неперіодичні чи разові податки на майно (*non-recurrent taxes on property*);
- 5) податки на спадщину, дарування, зміну власника майна тощо.

До місцевих бюджетів відносять саме періодичні податки на майно, які сплачуються з нерухомості та земельних ділянок, а в певних випадках – з транспортних засобів.

Надходження від періодичних податків на майно у країнах ЄС можуть:

- а) повністю зараховуватися до місцевих бюджетів (наприклад, країни Балтії, Чехія, Словаччина, Польща, Румунія, Франція);
- б) спрямовуватись до державного бюджету (Мальта, Швеція);
- в) розподілятися між місцевими та державним бюджетом (інші країни ЄС).

Фіскальну значущість надходжень від майнових податків до місцевих бюджетів відображено на рис. 4.

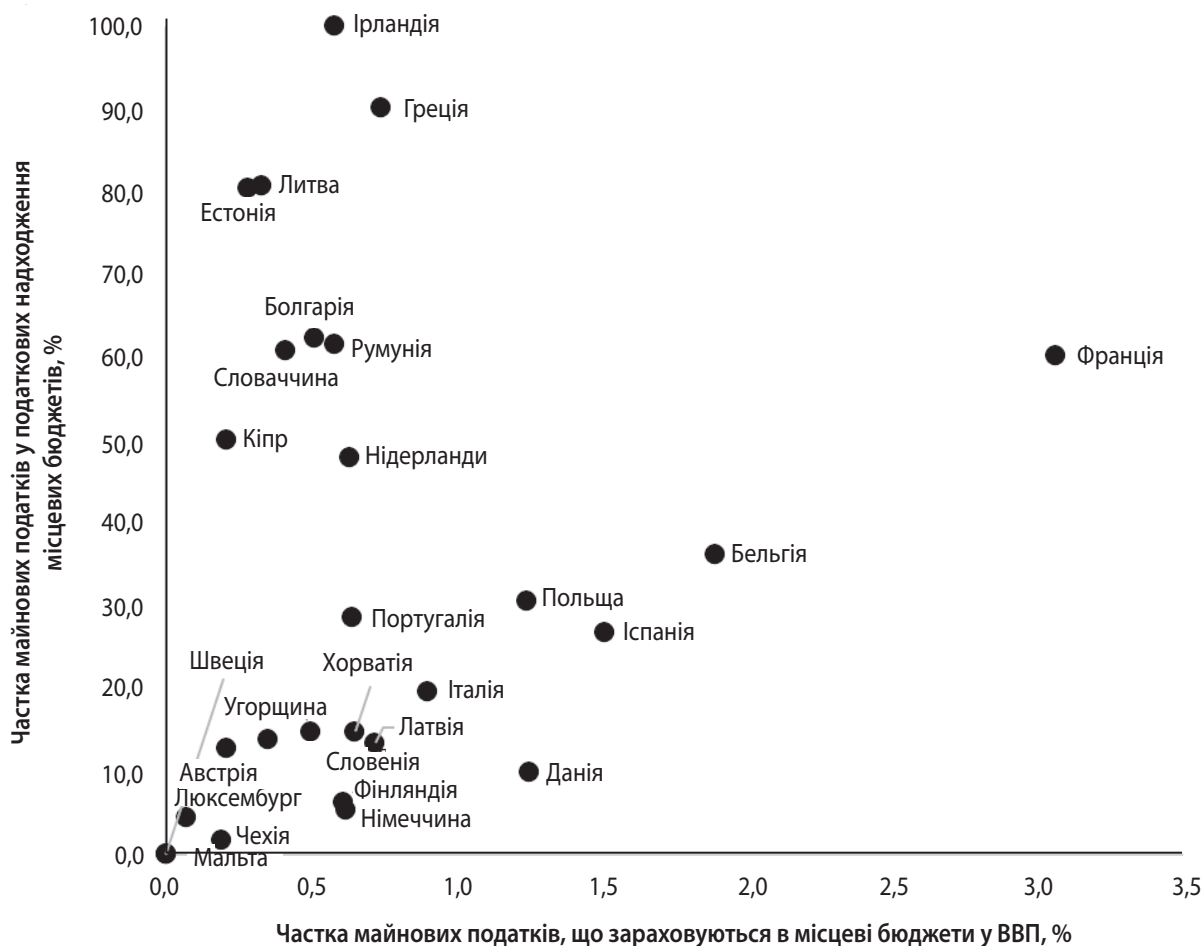

Рис. 4. Фіскальна значущість майнових податків, що зараховуються до доходів місцевих бюджетів, у країнах – членах ЄС за період 2001–2022 рр.

Джерело: складено автором за даними МВФ та Європейської Комісії.

Розглянувши середні значення показника співвідношення майнових податків, що зараховуються до доходів місцевих бюджетів у країнах – членах ЄС за період 2001–2022 рр., можна констатувати таке. Дві країни взагалі не мають надходжень до місцевих бюджетів від податків на майно – Швеція та Мальта; у дев'яти країнах значення зазначеного показника не перевищують 0,5% ВВП (Люксембург, Чехія, Кіпр, Австрія, Естонія, Литва, Угорщина, Словаччина, Словенія); для 11 країн ЄС значення показника знаходяться в діапазоні 0,51–1,00% ВВП (Болгарія, Ірландія, Румунія, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Португалія, Хорватія, Латвія, Греція, Італія); і лише для п'яти країн значення показника перевищує 1,00% ВВП: Польща – 1,24%, Данія – 1,25%, Іспанія – 1,51%, Бельгія – 1,89%, Франція – 3,06%.

Важливо дослідити показник частки надходжень від майнових податків у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів за період 2001–2022 рр. Для п'яти країн ЄС цей показник є меншим за 10% (Чехія, Люксембург, Німеччина, Фінляндія, Данія); для шести країн значення показника знаходяться в діапазоні від 10,0 до 30,0% (Австрія, Латвія, Угорщина,

Словенія, Хорватія, Італія); у Іспанії, Португалії, Польщі та Бельгії значення показника знаходяться в межах 25–37%; у шести країнах ЄС – у межах 45,0–65,0% (Нідерланди, Кіпр, Франція, Словаччина, Румунія, Болгарія); і у чотирьох країнах значення показника перевищує 80%: Естонія – 80,5%, Литва – 80,7%, Греція – 90,2%, Ірландія – 100%.

Слушно наголосити, що в переважній більшості випадків базою оподаткування періодичних податків на майно виступає вартість об'єктів оподаткування (нерухомості та землі). Проте в чотирьох країнах ЄС базою оподаткування виступає площа, зокрема у: Чехії – як земельних ділянок, так і нерухомості; у Польщі – всіх об'єктів нерухомості; у Румунії – земельних ділянок; у Словаччині – всіх типів нерухомості. У світовій практиці присутні три основні форми оподаткування майна, за яких податок розраховують на основі: а) річної вартості оренди майна/рентний підхід; б) капітальної вартості землі та поліпшень; 3) вартості місця під забудову (землі) [11]. У деяких країнах ЄС зазначені методи можуть поєднуватися для різних типів нерухомого майна. За-

галом, на вартість майна здійснюють вплив чимало чинників, у тому числі: економічні, соціальні, фізичні характеристики об'єктів оподаткування тощо. До економічних чинників можна віднести рівень ділової активності та зайнятості в регіоні, розмір доходів домогосподарств, розмір ставок податку на майно, доступність і вартість базових суспільних послуг. Соціальними чинниками можна вважати ступінь розвитку соціальної інфраструктури, яка може забезпечити безперешкодний доступ до отримання якісних суспільних послуг. Також важливе значення мають і фізичні властивості, такі як якість навколишнього середовища, показники забрудненості, фізичні характеристики ґрунту.

У державах – членах ЄС, у переважній більшості випадків, одночасно оподатковуються два класичні об'єкти нерухомого майна – земля та будівлі (житлові та нежитлові). Однак у деяких випадках оподатковуватись може виключно земля – така практика присутня, наприклад, у Естонії та Данії, а в Литві, Нідерландах та Ірландії об'єктом оподаткування виступають будівлі, які розташовані на земельних ділянках, натомість сама земля не підлягає такому оподаткуванню. У європейських країнах присутні податкові пільги зі сплати податку на нерухоме майно. За аналогією з вітчизняною практикою від оподаткування звільняються певні типи будівель – заклади освіти, соціальної інфраструктури, будівлі посольств, релігійних організацій тощо. Є певні види пільг при оподаткуванні земельних ділянок, залежно від типу та можливостей їх використання. У деяких країнах ЄС пільги встановлюють залежно від категорій платників податку – зокрема, у Латвії можуть надаватися пільги на нерухоме майно від 25% до 90% його розміру; у Словаччині можуть звільняти від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, осіб з інвалідністю та похилого віку (пенсіонерів); у Болгарії якщо власник об'єкта нерухомості безпосередньо проживає в ньому, то сплачує 50% від суми податку. Схожі з Болгарією пільги для одного об'єкта нерухомості, де проживає платник, діють і в Португалії та Бельгії.

Водночас є випадки, коли застосовується підвищена ставка податку при оподаткуванні будівель. Так, у Фінляндії вона застосовується для об'єктів незавершеного будівництва: якщо для нежитлових будівель гранична ставка становить 2,0% від вартості будівлі, для житлових відповідно 1,0%, то для недобудов вона складає 3,0%, а у столичному регіоні може досягати значення 6,0% вартості житла. У Чехії та Словаччині ставка податку на нерухомість може зростати за кожен поверх оподаткованої будівлі. Разом із тим, у державах – членах ЄС не передбачено зменшення бази оподаткування, навіть у тих країнах, де базою виступає площа нерухомості. Така модель спрощує адміністрування цього податку.

Ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, диверсифікуються залежно від категорій будівель. Виділяють житлову нерухомість і нежитлову, окремо в багатьох країнах ЄС виділяється окремий сегмент комерційної нерухомості. Особливістю встановлення ставок податку на майно в багатьох країнах ЄС є одночасне визначення мінімальної та максимальної ставок податку. Вартісний підхід до оподаткування майна є найбільш справедливим механізмом оподаткування за сучасних умов, проте він ускладнює податкове адміністрування та робить його дорожчим. По-перше, повноцінна реалізація принципу соціальної справедливості оподаткування обумовлює необхідність регулярної переоцінки вартості майна – принаймні раз на п'ять років. Здійснення процедур оцінювання є затратним, і в різних країнах проходить по-різному. По-друге, у європейських країнах немає універсального підходу до вибору вартісної оцінки майна. Навіть у країнах Центральної Європи та Балтії, які є найбільш цікавими для України з огляду на схожі риси й ознаки економічного устрою, наявні диферентні підходи до вартості.

Наприклад, в Угорщині базою оподаткування є скоригована справедлива вартість майна, яка розраховується як 50% від її ринкової вартості; у Болгарії – вартість майна, яка оцінюється уповноваженими представниками влади; у Литві – середня вартість нерухомості на ринку; у Латвії – кадастрова вартість об'єктів нерухомості; у Румунії – податкова вартість майна, яка визначається уповноваженими оцінювачами вартості об'єктів нерухомості. Таке різноманіття підходів до оцінювання вартості свідчить про пошук оптимальної моделі оцінки, яка була б простою, зрозумілою, регулярною та забезпечувала достатній фіскальний результат. Адаже ще одним важливим принципом оподаткування є його економічність.

Для ефективного справляння майнових податків, насамперед щодо нерухомості, слід мати наповнені фіскальні кадастри, куди заноситься інформація про власників нерухомого майна та його характеристики. Реалізація зазначеного потребує злагодженої взаємодії уповноважених органів центральної та місцевої влади, а також податкових органів. Системна робота щодо наповнення реєстрів нерухомого майна також передбачає наявність сучасного програмного забезпечення, цифрових продуктів, кваліфікованого персоналу та додаткових фінансових витрат з бюджету. Обслуговування фіскальних кадастрів також є затратним процесом, але в разі налагодження процесів вигоди від майнового оподаткування значно перевищать згадані витрати. Класичними елементами системи справляння майнових податків у країнах ЄС є ідентифікація та облік платників податку; формування фіскальних кадастрів (земля; нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортні засоби); оцінювання податкової бази; сервісні послуги платникам (наприклад, роз'яснювальна робота, допомога

в заповненні даних); комплаєнс; вирішення спорів (за наявності); податковий контроль і аудит тощо.

Однією з причин недостатньої фіскальної ефективності майнового оподаткування у країнах, що розвиваються, у тому числі європейських, є недостатній розвиток інституційного середовища, що позначається на спроможності влади належно здійснювати справляння цього виду податків [12]. З метою розв'язання цієї ситуації важливим і актуальним є впровадження цифрових технологій, ширше залучення органів місцевого самоврядування до процесів адміністрування періодичних майнових податків, здійснення моніторингу угод з нерухомістю, активізація роботи з детінізації ринку нерухомості, туристичних послуг, паркування тощо. Все більшої розповсюженості набуває практика застосування владними інституціями:

- а) дронів та квадрокоптерів для ідентифікації об'єктів нерухомого майна та перевірки цільового використання землі;
- б) Google maps чи схожих продуктів для виявлення незареєстрованих об'єктів оподаткування;
- в) Big-data analytics для роботи з фіскальними кадастрами.

Потрібно сказати, що цікавою є практика Китаю, у доходи місцевих бюджетів якого зараховується частина ПДВ з товарів і послуг, вироблених у країні [4]. Це надає значний додатковий фінансовий ресурс місцевим бюджетам. З одного боку, це відповідний стимул місцевим органам влади збільшувати обсяг виробництва та споживання в регіоні з метою генерації додаткових надходжень. Додаткова мотивація для владних інституцій щодо залучення інвестицій, розміщення виробництва, будівництва сприяє формуванню умов для бізнес-спільноти. Водночас така модель *shared taxes* щодо ПДВ може поглибити економічну нерівність територій, адже априорі центри економічної активності розміщені нерівномірно у країні, тому території з розвинутою економікою мають кращі стартові умови для формування податкових надходжень.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна дійти висновку, що система формування доходів місцевих бюджетів у країнах ЄС за період 2001–2022 рр. доволі сильно відрізняється. Кожна держава намагається віднайти власну оптимальну конфігурацію бюджетних доходів, рівні бюджетної децентралізації та фіскальної автономії. За сучасних умов найбільшу частку в структурі дохідної частини місцевих бюджетів країн ЄС займають трансферти – середнє значення цього показника для 27 країн ЄС за період 2001–2022 рр. становить 53,38%. Натомість середнє значення частки податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів дорівнює 29,34%. До податкових надходжень місцевих

бюджетів зараховують категорію місцевих податків і зборів, а також розщеплені надходження *від загальнодержавних податків – ПДФО та корпоративного податку* тощо. Основою місцевих податків і зборів є періодичні майнові податки, на ставки та базу оподаткування яких мають вплив місцеві владні інституції. Для ефективного справляння майнових податків, насамперед нерухомості, слід мати наповнені фіскальні кадастри, куди заноситься інформація про власників нерухомого майна та його характеристики. Реалізація зазначеного потребує злагодженої взаємодії уповноважених органів центральної та місцевої влади, а також податкових органів. Важливим і актуальним є впровадження цифрових технологій, здійснення моніторингу угод з нерухомістю, активізація роботи з детінізації ринку нерухомості, туристичних послуг, паркування тощо. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Tiebout C. M. A Pure Theory of Local Government Expenditures. *Journal of Political Economy*. 1956. Vol. 64. No. 5. P. 416–424. URL: https://fbaum.unc.edu/teaching/PLSC541_Fall08/tiebout_1956.pdf
2. Brunori D. Local Tax Policy: A Primer. Rowman & Littlefield. 4th ed. Rowman & Littlefield Publishers, 2019. 170 p.
3. Bird R. M. Fiscal Decentralisation and Decentralising Tax Administration: Different Questions, Different Answers. In: *Comparing fiscal federalism*. 2018. P. 190–220. DOI: https://doi.org/10.1163/9789004340954_011
4. Qiao B. et al. Critical Issues for Fiscal Reform in the People's Republic of China. Part 1: Revenue and Expenditure Management / Qiao B., Fan E. X., Rahemtulla H. A., van Rijn H., Li L. Publication Stock No. WPS220575-2. 2022. DOI: <https://dx.doi.org/10.22617/WPS220575-2>
5. Сокирко О. С., Плахотнюк В. В. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 304–311. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-304-311>
6. Нікітішин А. О. Податкові надходження до місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 29. Ч. 2. С. 110–113. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/215/210>
7. Pasichniy M., Kaneva T., Ruban M., Nepytyaliuk A. The impact of fiscal decentralization on economic development. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. Vol. 16. Iss. 3. P. 29–39. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.04](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.04)
8. Семенець А. О., Тюріна Д. М., Кузькін Є. Ю., Ярмак О. В. Статистичне дослідження формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 1. С. 310–319. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcартр.v1i36.227916>
9. Кузькін Є. Ю. Фінансове забезпечення фіскального простору місцевого самоврядування : монографія. Харків : Технологічний Центр, 2019. 263 с.

10. Канєва Т. В., Карпенко М. Ю. Доходи місцевих бюджетів як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку територій. *Проблеми економіки*. 2023. № 1. С. 185–191.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-185-191>
11. Shome M. P. (Ed.). *Tax policy handbook*. International Monetary Fund. Washington, D. C., 1995. 318 p.
12. Kelly R. Implementing sustainable property tax reform in developing countries. In: *Taxation and Development: The Weakest Link?* 2014. Chapter 10. P. 326–363.
DOI: 10.4337/9781783474332.00018.

REFERENCES

- Bird, R. M. "Fiscal Decentralisation and Decentralising Tax Administration: Different Questions, Different Answers". In *Comparing fiscal federalism*, 190-220. 2018.
DOI: https://doi.org/10.1163/9789004340954_011
- Brunori, D. *Local Tax Policy: A Primer*. Rowman & Littlefield Publishers, 2019.
- Kanieva, T. V., and Karpenko, M. Yu. "Dokhody mistsevykh biudzhativ yak instrument zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku terytorii" [The Local Budgets' Revenues as an Instrument for Ensuring the Socioeconomic Development of Territories]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2023): 185-191.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-185-191>
- Kelly, R. "Implementing sustainable property tax reform in developing countries". In *Taxation and Development: The Weakest Link?*, chapter 10. 326-363. 2014.
DOI: 10.4337/9781783474332.00018
- Kuzkin, Ye. Yu. *Finansove zabezpechennia fiskalnoho prostoru mistsevoho samovriaduvannia* [Financial Support of the Fiscal Space of Local Self-government]. Kharkiv: Tekhnolohichniy Tsent, 2019.
- Nikitishyn, A. O. "Podatkovi nadkhodzhennia do mistsevykh biudzhativ v umovakh biudzhetnoi detsen-

- tralizatsii" [Tax Revenue to Local Budgets under the Conditions of Budget Decentralization]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, iss. 29, part 2 (2018): 110-113.
<https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/215/210>.
- Pasichnyi, M. et al. "The impact of fiscal decentralization on economic development". *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 16, no. 3 (2019): 29-39.
DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/imfi.16\(3\).2019.04](https://dx.doi.org/10.21511/imfi.16(3).2019.04)
- Qiao, B. et al. "Critical Issues for Fiscal Reform in the People's Republic of China". Part 1: Revenue and Expenditure Management. In *Publication Stock* no. WPS220575-2, 2022.
DOI: <https://dx.doi.org/10.22617/WPS220575-2>
- Semenets, A. O. et al. "Statystychne doslidzhennia formuvannia dokhodiv mistsevykh biudzhativ v umovakh detsentralizatsii" [Statistical Study of the Formation of Revenues of Local Budgets in Conditions of Decentralization]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, no. 1 (2021): 310-319.
DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v1i36.227916>
- Shome, M. P. *Tax policy handbook*. Washington, D. C.: International Monetary Fund, 1995.
- Sokyrko, O. S., and Plakhotniuk, V. V. "Analiz stanu dokhodiv mistsevykh biudzhativ pry realizatsii reformy biudzhetnoi detsentralizatsii" [Analyzing the Local Budgets Revenues in the Implementation of the Reform of Budget Decentralization]. *Biznes Inform*, no. 7 (2019): 304-311.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-304-311>
- Tiebout, C. M. "A Pure Theory of Local Government Expenditures". *Journal of Political Economy*, vol. 64, no. 5 (1956): 416-424. https://fbbaum.unc.edu/teaching/PLSC541_Fall08/tiebout_1956.pdf